

Przestępczość skazanych- zajęcia nr 1

rok akademicki 2023/2024

dr Aleksandra Polak-
Kruszyk

Uniwersytet
Wrocławski

Wydział Prawa,
Administracji i Ekonomii

KATEDRA PRAWA KARNEGO WYKONAWCZEGO

Przestępczość skazanych- wprowadzenie

I. Charakterystyka zajęć:

8 spotkań

- ▶ **1.** *(Wprowadzenie do tematyki zajęć, Zapoznanie z podstawowymi definicjami, kryminologiczne teorie przestępczości, psychopatia, socjopatia)*
- ▶ **2.** *(Charakterystyka wybranych grup przestępczych skazanych i aspekty związane z ich resocjalizacją: kobiety)*
- ▶ **3.** *(Recydywiści, nieletni)*
- ▶ **4.** *(Przestępczość zorganizowana)*
- ▶ **5.** *(Sprawcy przestępstw popełnionych w związku z uzależnieniami, sprawcy przestępstw popełnionych na tle zaburzeń preferencji seksualnych)*
- ▶ **6.** *(Podkultura więzienna, grypsera, nieformalny kodeks więzienny)*
- ▶ **7.** *(Sprawcy przestępstw popełnionych na tle dysfunkcji zdrowia psychicznego)*
- ▶ **8.** *(Podsumowanie zajęć, test)*

Przestępczość skazanych- wprowadzenie

II. Zaliczenie zajęć:

- ▶ zaliczenie na ocenę
- ▶ test (max. 20 pytań na podstawie prezentacji omówionych na zajęciach)

Przestępczość skazanych- wprowadzenie

III. Kontakt:

- ▶ za pośrednictwem poczty elektronicznej, aleksandra.polak2@uwr.edu.pl, aleksandra.polak-kruszyk@uwr.edu.pl
- ▶ lub na konsultacjach **piątki 10:15-11:15** (lub w weekendy- harmonogram wskazany na stronie)

IV. Konsultacje:

- ▶ **piątki 10:15-11:15**

Przestępczość skazanych- wprowadzenie

V. Obecność na zajęciach:

- ▶ Obowiązkowa
- ▶ Możliwa jedna nieusprawiedliwiona nieobecność (jeśli zajęcia są zablokowane to dotyczy całego dnia)
- ▶ Pozostałe nieobecności należy zaliczyć na konsultacjach (max. do dnia poprzedzającego ostatnie zajęcia),
- ▶ Zarządzenie nr 18/2017 Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 8 marca 2022 r. w sprawie monitorowania obecności na zajęciach na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr.

Monitorowanie obecności na zajęciach

Zarządzenie nr 4/2022 Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 8 marca 2022 r. w sprawie monitorowania obecności na zajęciach na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uwr

§ 2

1. W przypadku trzech kolejno występujących po sobie nieusprawiedliwionych nieobecnościach prowadzący zajęcia zobowiązany jest najpóźniej w terminie 5 dni od wystąpienia trzeciej nieobecności, dostarczyć do dziekanatu w formie pisemnej listę tych osób wraz z numerami albumu, z wyjątkiem studentów, którzy uzyskali zgodę na eksternistyczne zaliczanie niektórych zajęć, zgodnie z Regulaminem studiów w Uniwersytecie Wrocławskim.

2. Dziekanat potwierdza prowadzącemu zajęcia kopię listy zgłoszonych studentów, o których mowa w ust. 1.

§ 3

Po uzyskaniu informacji, Dziekan może skreślić studenta z listy studentów.

Monitorowanie USOSweb

Uchwała nr 18/XII/2020 Rady Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 14 grudnia 2020 r. W sprawie dokumentowania przebiegu studiów na jednolitych studiach magisterskich, studiach pierwszego i drugiego stopnia oraz w innych sprawach dydaktycznych na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr

§ 4

1. Student ma obowiązek sprawdzić bez zbędnej zwłoki na swoim koncie indywidualnym w USOSweb uzyskaną ocenę (w tym brak oceny) z określonych zajęć (ćwiczeń, egzaminu, wykładu niekończącego się egzaminem, etc.) wprowadzoną przez zaliczającego dane zajęcia do USOS.
2. Student uwagi i zastrzeżenia w zakresie uzyskanej oceny (w tym braku oceny) zgłasza w formie pisemnej (podanie lub mail) bezpośrednio do zaliczającego właściwe zajęcia w USOS najpóźniej w terminie 3 dni roboczych od daty zamknięcia protokołu.

Wprowadzenie

Definicje

W kryminologii **„przestępczość”** definiuje się jako [...] zbiór czynów zabronionych przez ustawę pod groźbą kary, które to czyny popełnione zostały na obszarze danej jednostki terytorialnej w danym czasie

➡ nie jest to jednak określenie ustawowe

Etymologicznie słowo przestępca kojarzone jest z łacińskim określeniem wyjętym z prawa rzymskiego - **crimen**, czyli **‘zbrodnia’**, i w tym brzmieniu występuje w wyrazie pochodzenia obcego - **kryminalista**.

- ▶ W myśl art. 1. Kodeksu karnego Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku przestępcą nazywamy tego, **„kto popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia”**.
- ▶ Przestępstwo to zatem „czyn społecznie niebezpieczny o znamionach ustawowych, bezprawny, zawiniony i zagrożony karą w ustawie”

Wprowadzenie

- ▶ Nauką zajmującą się przestępczością jest **kryminologia**, która jako osobna dyscyplina wyodrębniła się w drugiej połowie XIX wieku przede wszystkim z nauk medycznych, a wielu prekursorów tej dziedziny wiedzy było z wykształcenia lekarzami, np. Cesare Lombroso (1836–1909), autor dzieła „Człowiek– zbrodniarz w stosunku do antropologii, jurysprudencji i dyscypliny więziennej (1876)”.
- ▶ Istnieje wiele teorii co do czynników, które wpływają na zachowanie się człowieka
- ▶ Niektóre jednostki ujawniają pierwsze objawy wykolejenia już od wczesnego dzieciństwa,

Wpływ dzieciństwa

- ▶ Najważniejsza cecha wspólna, która łączy najgroźniejszych przestępców np. seryjnych morderców, to dzieciństwo, a właściwie jego brak lub trudności z nim związane.
- ▶ Brutalny przestępca/ seryjny morderca w czasie swojego dzieciństwa uczył się przemocy od swoich opiekunów. Jego rodzice, dziadkowie czy opiekunowie byli po prostu kiepskimi wychowawcami: nadopiekuńczymi, nieopiekuńczymi, niepomocnymi, powściągliwymi, często brutalnymi, trzymającymi się z dala i mającymi bardzo dorosłe wymagania wobec nawet najmłodszych dzieci.

Triada MacDonalda

Trójelementowy zespół zachowań, których współwystępowanie w **dzieciństwie** interpretowane jest jako sygnał rozwijającej się **osobowości patologicznej** lub **antyspołecznej**.

1. okrucieństwo lub znęcanie się nad zwierzętami, szczególnie domowymi (zwierzęta = stanowią „praktykę” dla przyszłego zabijania ludzi)
2. Podpalanie (piromania często stymuluje seksualnie przyszłych morderców)
3. Regularne moczenie się w wieku powyżej 5 lat

Czynniki i teorie psychologiczne przestępczości

Czynniki psychologiczne odpowiedzialne za przestępczość to najczęściej:

- ▶ zaburzenia psychotyczne,
 - ▶ zaburzenia psychoneurwiczne,
 - ▶ ograniczona sprawność umysłowa,
 - ▶ cechy osobowości typu: agresywność, zewnątrzsterowność
 - ▶ lub cała osobowość typu: przestępczego, antyspołecznego, aspołecznego, psychopatycznego czy socjopatycznego
- ➡ Zdaniem M. Cioska, zmienne psychologiczne nie determinują całkowicie zachowań przestępczych, ale mogą sprzyjać wyborowi takich zachowań w określonych sytuacjach lub utrudniać wybór postępowania właściwego.

Czynniki psychologiczne

Koncepcje psychologiczne rozwinęły się w różnych kierunkach i w różnym stopniu wpłynęły na rozwój kryminologii. M. Ciosek wskazuje na istnienie trzech odmiennych wersji stanowiska psychologicznego:

- ▶ **Teoria racjonalnego wyboru** – wskazuje na tendencję człowieka do kalkulacji – człowiek waży różne możliwości, a potem wybiera najbardziej optymalne rozwiązanie. Przestępstwo według założeń tej teorii byłoby zatem kwestią racjonalnego wyboru, co sprzeczne jest z decyzjami człowieka o charakterze irracjonalnym i pozbawionym motywów ekonomicznych, dlatego teoria ta ma ograniczony zakres stosowalności.
- ▶ **Teoria poszukiwania mocnych wrażeń**- Herberta C. Quaya (1965) – oparta jest na twierdzeniu, że przestępczość wiąże się z wysokim zapotrzebowaniem na stymulację, o wiele wyższym u przestępców, niż u osób niezwiązanych z przestępczością (tezę tę potwierdziły badania Davida Lykkena nad zwiększonym zapotrzebowaniem na stymulację u psychopatów).
- ▶ **Teoria kryminologiczna o orientacji psychoanalitycznej**– nawiązująca bezpośrednio do założeń psychoanalizy Zygmunta Freuda, według której dziecko rodzi się istotą aspołeczną i kieruje wyłącznie swoim id , domagając się natychmiastowego spełnienia swoich pierwotnych popędów. Negatywne doznania tego okresu mogą sprawić, że dziecko pozostanie egocentryczne i asocjalne, niezdolne do właściwego przystosowania społecznego. U przestępcy wskutek wadliwej socjalizacji źle ukształtowane ego i superego rodzą nieświadomy konflikt między id a superego

Czynniki psychologiczne

Kryminologiczne teorie psychoanalityczne przyczyniły się do podkreślenia znaczenia okresu wczesnej socjalizacji oraz środowiska rodzinnego na ukształtowanie się przestępczej motywacji.

- ▶ Psychoanalicy uważają także, że ludzie, którzy przejawiają słabe lub dysfunkcjonalne superego, nie cierpią z powodów wyrzutów sumienia, kiedy przekraczają ustalone reguły społeczne.
- ▶ Przestępcy tego typu w dzieciństwie często przebywali w izolacji, a ich dysfunkcja jest rezultatem osamotnienia.

Czynniki psychologiczne

- ▶ Istotnym wskaźnikiem przestępczości może być zaburzona struktura osobowości. Osobowość jest rozumiana jako całość charakterystycznych cech, dzięki którym człowiek dopasowuje się do danego otoczenia.
- ▶ Każdy człowiek posiada swoją własną, stałą, odmienną od innych osobowość, która warunkuje jego zachowanie.
- ▶ Wszelkie procesy (np. socjalizacja) wpływają na kształtowanie się osobowości i jej funkcjonowanie oraz dostosowanie się do społeczeństwa. Gdy zachowania jednostki znacznie odbiegają od normy, mówimy o zaburzeniu osobowości.
- ▶ Przykładem takiego zaburzenia jest **psychopatia**.

Psychopatia

- ▶ **Psychopata** – to osoba o dysfunkcjach poznawczo-emocjonalnych (gr. psyche- dusza, pathos- cierpienie). Psychopata nie musi być wcale jednostką aspołeczną, często jest osobą wysoko uspołecznioną, posiadającą duże grono znajomych, czarującą i przyciągającą ludzi.
- ▶ **Psychopatia to specyficzny rodzaj zaburzenia osobowości charakteryzujący się trzema szeroko rozumianymi wymiarami:** aroganckim i kłamliwym stylem funkcjonowania interpersonalnego, poważnymi deficytami rozumienia, przeżywania i ekspresji emocji oraz mocno zaznaczoną impulsywnością zachowania
- ▶ Nie wszyscy jednak badacze uważają, że antyspołeczne zaburzenie osobowości jest tym samym, co psychopatia. Zdaniem niektórych osobowość antyspołeczna charakteryzuje się łagodniejszą formą, osoby takie mają problemy z zachowaniem i samokontrolą oraz przejawiają antyspołeczne postawy. Psychopatia natomiast obejmuje różne deficyty osobowości i ma silniejszy związek z zachowaniami przestępczymi.

Psychopatia

- ▶ Aktualnie obowiązujące na świecie psychiatryczne klasyfikacje chorób i zaburzeń psychicznych (zarówno ICD-10 jak i inne) nie mówią wprost o psychopatycznym zaburzeniu osobowości (choć w opisie kategorii „osobowość dyssocjalna” ICD-10 zawarte jest określenie „obejmuje osobowość psychopatyczną”).
- ▶ Pomimo licznych badań do dziś brakuje zgody co do etiologii i patogenezy psychopatii.
- ▶ Okazuje się, iż niezwykle trudno wyodrębnić poszczególne czynniki bezpośrednio wpływające na wykształcenie się tak specyficznego zaburzenia, jakim jest psychopatia. Koncepcje dotyczące rozwoju psychopatii, umiejscawiane w obrębie tzw. podejścia biologicznego, bazują na założeniu, iż istnieje jakaś określona predyspozycja do psychopatii mająca charakter wrodzony.

Psychopatia

Zaproponowano nawet listę kryteriów najbardziej charakterystycznych dla psychopatii:

- ▶ brak empatii
- ▶ lekceważenie autorytetów oraz zasad społecznych
- ▶ zwiększona skłonność do kłamania i celowego wprowadzania innych w błąd
- ▶ wysoko rozwinięta umiejętność manipulowania ludźmi dla osiągnięcia własnej korzyści
- ▶ wysoki próg odczuwania lęku i strachu – psychopaci nie wiedzą, co to strach, nie odczuwają go
- ▶ brak poczucia odpowiedzialności za własne (niemoralne) postępowanie,
- ▶ tendencja do obwiniania innych ludzi za wszelkie niepowodzenia (sami nigdy nie poczuwają się do winy)
- ▶ silne przekonanie o własnej wyjątkowości, poparte lub nie realnymi osiągnięciami,
- ▶ niski próg dla odczuwania frustracji; psychopata szybko wpada w gniew i zachowuje się agresywnie, jeśli uważa, że ktoś lub coś stoi na drodze do osiągnięcia celu, jaki sobie wyznaczył,
- ▶ ogromna łatwość i umiejętność usprawiedliwiania własnych zachowań, szczególnie tych moralnie podejrzanych; psychopata jest mistrzem podawania racjonalnych wyjaśnień, dlaczego zachował się wyjątkowo wrednie (oczywiście wrednie zdaniem innych, gdyż on nigdy tak nie postrzega swojego zachowania).

Psychopata, socjopata

▶ **Psychopata**- osoba, która cierpi na chroniczne zaburzenie psychiczne (ale nie chora psychicznie) nieprzystosowana społecznie lub wykazująca zachowania agresywne na tle społeczeństwa.

Psychopaci są:

- Niezdolnie do tworzenia schematu przywiązania do innych osób i odczuwania empatii
- Bardzo często o czarującej osobowości
- Osobami manipulującymi
- Starannie planującymi każdy szczegół przestępstwa z dużym wyprzedzeniem
- Jako przestępcy są zimni i opanowani
- Ich przestępstwa są zorganizowane/ starannie zaplanowane, są bardziej wyrachowani i mają tendencję do minimalizowania pozostawionych dowodów.

▶ **Socjopata**- a osoba z zaburzeniami osobowości, która przejawia skrajnie antyspołeczne postawy, nie posiadająca sumienia. Socjopaci są:

- Nerwowi
- Zmienni i skłonni do wybuchów emocjonalnych
- Niezdolni do utrzymania pracy lub pozostania w jednym miejscu przez dłuższy czas
- Zachowania socjopatów są spontaniczne i kończą się pozostawieniem dowodów na miejscu zbrodni

Podobieństwa

Socjopata i Psychopata - podobieństwa

Między **psychopatą a socjopatą** istnieją także pewne podobieństwa, które mogą prowadzić do pomylenia tych dwóch zaburzeń. Trzy główne cechy, które są między nimi takie same to:

1. zarówno socjopata, jak i psychopata mają **antyspołeczne zaburzenie osobowości**;
2. nie mają wyrzutów sumienia (choć czasami socjopata może mieć)
3. okazują pogardę dla wszelkich reguł społecznych i norm prawnych.

Seryjny zabójca

Cechy charakterystyczne:

1. Minimum 3-4 ofiary
2. Z przerwami zwanymi momentami emocjonalnego uspokojenia
3. Morderstwa odzwierciedlają potrzebę dominacji nad ofiarą
4. Morderstwa są motywowane psychologicznie (rzadko motywowane chęcią zysku)
5. Ofiara ma dla zabójcy wartość "symboliczną"
6. Ofiary są zazwyczaj bezbronne

Należy jednak nadmienić, że morderca seryjny jest kimś innym niż morderca wielokrotny

Seryjny morderca vs. Morderca wielokrotny?

1. Ofiary starannie wybrane / Ofiary znalazły się w niewłaściwym miejscu/czasie
2. Różne miejsca zbrodni / Zazwyczaj jedno miejsce zbrodni
3. Kilka zdarzeń/ Pojedyncze zdarzenie
4. Bardzo specyficzna metodologia / brak specyficznej metodologii

Mroczna triada

Tak zwana "Mroczna Triada" cechy osobowości, to kombinacja trzech często współwystępujących o wyjątkowo toksycznych skłonności.

Na mroczną triadę składają się: narcyzm, makiawelizm i psychopatia.

- ▶ **Narcyzm**, czyli skłonność do idealizacji siebie, pompatyczności, rozdmuchanej próżności i skupienia na sobie i swoich potrzebach. Niezdrowa miłość własna.
- ▶ **Makiawelizm**, czyli tendencja do manipulacji i wykorzystywania innych w cyniczny wyrachowany sposób. Do skrajnego skupienia na własnych korzyściach. Skłonność do wpływu i do oszukiwania, oraz do ignorowania wszelkich standardów etycznych i moralnych
- ▶ **Psychopatia**, czyli skłonność do zachowań aspołecznych, problemów z kontrolą złości, ograniczonej empatii i zdolności rozpoznawania lęku i smutku u innych. Brak poczucia winy czy wstydu.

Mroczna triada

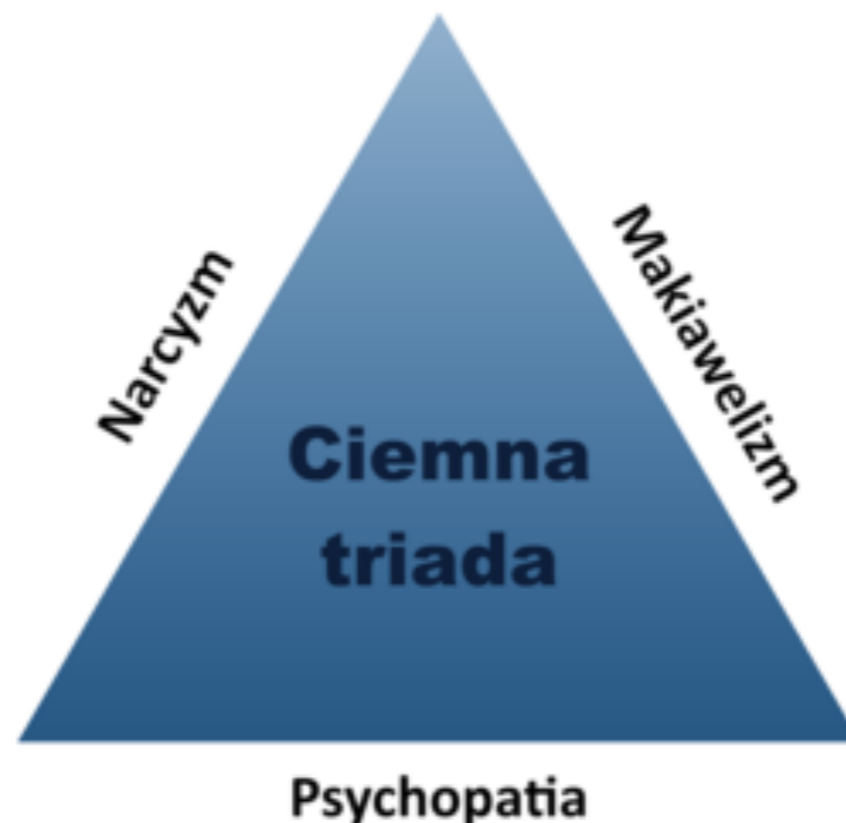
Tak zwana "Mroczna Triada" cechy osobowości, to kombinacja trzech często współwystępujących o wyjątkowo toksycznych skłonności.

Na mroczną triadę składają się: narcyzm, makiawelizm i psychopatia.

- ▶ Te trzy cechy mogą występować oddzielnie lub razem. Nawet oddzielnie każda z nich jest, sama z siebie, potencjalnie problematyczna. Są jednak osoby które będą produktywnymi członkami społeczności, mając na przykład silny narcyzm albo skłonności psychopatyczne albo rozbudowany makiawelizm. Można sobie wyobrazić na przykład narcystycznego artystę, który i tak tworzy wspaniałe dzieła sztuki. Albo makiaweliczną postać w organizacji dobroczynnej, manipulująca sponsorami dla uzyskania lepszych warunków dla organizacji.
- ▶ Prawdziwy problem pojawia się, gdy te trzy cechy zaczynają występować razem. A jest tak niestety dość często. (Niektórzy dodają tutaj jeszcze czwartą cechy również często współwystępującą. Jest nią **sadyzm**, czerpanie przyjemności z czyjegoś cierpienia.) Taka kombinacja potrafi być bardzo destrukcyjna dla ludzi wokół toksycznej osoby.

Mroczna triada

- ▶ Badania wykazały, że osoby, które osiągają wysokie wyniki w Ciemnej Triadzie, częściej popełniają przestępstwa lub wpadają w konflikt z prawem, a także częściej powodują problemy społeczne wśród swoich przyjaciół lub problemy z ich miejscem pracy. Z drugiej strony badania wykazały również, że osoby z Mroczną Triadą są często postrzegane jako posiadające cechy przywódcze oraz mające wysoki status społeczny i względną łatwość osiągnięcia pożądanых partnerów seksualnych.

Sprawcy z zaburzeniami psychicznymi

- ▶ **Osoby dotknięte zaburzeniami osobowości** charakteryzują się tendencjami do skrajnych reakcji, odznaczają się odmiennością w zakresie przyjętego w danej kulturze sposobu postrzegania, myślenia, odczuwania i stosunku do innych.
- ▶ **Zaburzeniom psychicznym** poświęcono odrębny podrozdział Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych **(ICD-10)** obejmujący zaburzenia osobowości i zachowania dorosłych **(F60-F69).***
- ▶ W piśmiennictwie psychiatrycznym występuje podział zaburzeń sfery psychicznej na **psychotyczne i niepsychotyczne.**

* Od 1 stycznia 2022 r. obowiązuje jedenasta edycja ICD-11 jako klasyfikacja międzynarodowa. Natomiast Polska, podobnie jak inne kraje, ma pięcioletni okres na wdrożenie tej klasyfikacji i dostosowanie jej do systemu krajowego.

Ciekawostka

- W piśmiennictwie psychiatrycznym występuje podział zaburzeń sfery psychicznej **na psychotyczne i niepsychotyczne.**
- **Sprawcy psychotyczni (chorzy psychicznie)** nie ponoszą odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych - w stosunku do nich zostaną zastosowane środki zabezpieczające (m.in. pobyt w zakładzie psychiatrycznym)
- **Sprawcy niepsychotyczni (z zaburzeniami psychicznymi, np. Zaburzeniami preferencji seksualnych)** ponoszą odpowiedzialność karną na zasadach ogólnych, z tym że karę odbywają w systemie terapeutycznym
- O tym decydują biegli psychiatrzy

Osoby dotknięte chorobami psychicznymi

- ▶ Osoby dotknięte chorobami psychicznymi, popełniając przestępstwo, z reguły nie zdają sobie sprawy z tego, co czynią. Nie można ich zatem nazwać przestępcami, choć można dopatrywać się w nich pewnych predyspozycji, np. braku zahamowań do postępowania karalnego. Takie choroby, jak schizofrenia czy psychoza mają w swej naturze urojenia, omamy, zaburzenia świadomości, stany lękowe, które są pośrednim czynnikiem nieświadomego postępowania przestępczego.
- ▶ Rozwój psychiatrii biologicznej spowodował, że zaczęto ją postrzegać także jako sposób wyjaśniania przestępstw niepoczytalnością ich sprawców. Pojęcie niepoczytalności bowiem nie jest ściśle określone, dlatego może powodować nadużywanie go do usprawiedliwiania czynów przestępczych przez adwokatów

Czy psychopata ponosi winę za swój czyn?

- ▶ Psychopatia nie jest ani upośledzeniem umysłowym, ani chorobą psychiczną, ani innym zakłóceniem czynności psychicznych. W świetle art. 31 § 1 k.k. psychopata nie jest osobą niepoczytalną (jest więc poczytalny).
- ▶ Zdaniem karnistów- prawnokarna kwalifikacja czynów psychopatów powinna się odbywać przez pryzmat art. 1 § 3 k.k. (ogólnej klauzuli zawinienia)

Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu.

Niepoczytalność- wyłączenie odpowiedzialności karnej

art. 31 §1,2 i 3 kk

Niepoczytalność w większości systemów prawnych prowadzi do wyłączenia odpowiedzialności karnej:

- ▶ art. 31§1 KK- ustawodawca wskazuje wprost: **NIE POPEŁNIA PRZESTĘPSTWA** kto to, z powodu choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych, nie mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenia lub pokierować swoim postępowaniem
- ▶ art. 31§2 KK- Jeżeli w czasie popełnienia przestępstwa zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona, **SĄD MOŻE ZASTOSOWAĆ NADZWYCZAJNE ZŁAGODZENIE KARY**
- ▶ Art. 31§3 KK - w sytuacji w której sprawca sam wprowadził się w stan nietrzeźwości lub odurzenia powodujący wyłączenie lub ograniczenie poczytalności powyższych przepisów nie stosuje się - a zatem sprawca odpowiada normalnie na zasadach ogólnych. Jest to tzw. niepoczytalność zawiniona- która w zasadzie wyłącza wyłączenie winy.

Osoby dotknięte uzależnieniami

- ▶ Należy w tym miejscu wspomnieć także o uzależnieniach, które często determinują czyny przestępcze. Uzależnienie psychiczne osłabia wolę i kontrolę zachowań, a jednostki dotknięte tą chorobą często dla nałogu są w stanie zrobić wszystko, by zaspokoić głód, np. w przypadku osób uzależnionych od alkoholu czy środków psychotropowych.
- ▶ Osoby uzależnione ponoszą odpowiedzialność karną na zasadach ogólnych, z tym że potrzeba objęcia terapią zostaje uwzględniona (np. kierowane są do systemów terapeutycznych wykonywania kary pozbawienia wolności)

Czynniki i teorie socjologiczne przestępczości

- ▶ Są to teorie doszukujące się przyczyn przestępczości w szeroko pojętych układach i procesach społecznych.
- ▶ Teorie socjologiczne podkreślają rolę społeczeństwa w genezie zachowań, do których przynależą także zachowania o charakterze przestępczym.
- ▶ Zakładają, że na zachowanie jednostki wpływają czynniki społeczne, zaś warunki niekorzystne pod względem społecznym mogą wygenerować zachowania przestępcze i ukształtować tendencję do takich zachowań. Pozwalają także na wyodrębnienie czynników wywołujących czyny przestępcze, co ma wpływ na zapobieganie przestępczości.

Czynniki i teorie socjologiczne przestępczości

- ▶ T. Hirschi twierdzi, że przestępczość jest rezultatem braku więzi między jednostką a takimi grupami, jak rodzina, prospołecznie nastawiona grupa szkolna czy rówieśnicza

W swej teorii wyodrębnił cztery ważne elementy więzi ze społeczeństwem:

1. **Przywiązanie** - oznacza emocjonalny stosunek, więź łączącą jednostkę z głównymi pośrednikami socjalizacji - rodzicami, wychowawcami, przyjaciółmi itp. Jednostka pozostająca w takich emocjonalnych związkach uznaje normy przez innych tworzone, liczy się z ich sądami. Dopiero proces wykołajenia społecznego powoduje negację tych norm, wówczas przekonanie i akceptacja ustają, a przywiązanie ulega dezintegracji.
2. **Zobowiązanie (zaabsorbowanie)** - oznacza przyzwolenie na konformizm oraz wybór celów zgodnych z nakazami norm społecznych.
3. **Zaangażowanie** - oznacza stopień, w jakim jednostka uczestniczy w zachowaniach społecznie pożądanym, legalnym i konwencjonalnym. Zachowania konformistyczne są opłacalne, gdyż przynoszą poczucie istnienia sprawiedliwości i stabilizację.
4. **Przekonanie** - odnosi się do wiary jednostki w wartość norm przekazywanych przez osoby znaczące. Przekonanie to postawa podlegająca ciągłym wpływom socjalizacji, uczestnictwa jednostki w funkcjonowaniu grup społecznych.

Czynniki i teorie socjologiczne przestępczości

- ▶ Nawiązując do tej teorii, M. Ciosek słusznie podkreśla znaczenie więzi emocjonalnej z rodziną w rozwoju osobniczym:

„Silne i bliskie związki z rodzicami czy opiekunami prezentującymi pozytywne wzory są tym, co w istocie uodparnia dzieci na antyspołeczne wpływy innych osób”

- ▶ Centralnym zatem założeniem teorii T. Hirschiego jest stwierdzenie, że za przestępczość odpowiada osłabienie bądź zerwanie więzi społecznej, przyczyniające się do zmniejszenia gotowości jednostki do przestrzegania norm społecznych.

Teoria przestępczości jako stylu życia

- ▶ W 1997 roku jeden z najbardziej znanych współczesnych kryminologów reprezentujący kierunek psychologiczno-socjologiczny - Glenn D. Walters sformułował teorię przestępczości jako stylu życia.
- ▶ Punktem wyjścia stało się określenie stanowiska wobec czterech podstawowych kwestii związanych z każdą teorią zachowania, a więc:
 - ▶ natury człowieka, problemu rozwoju, rozumienia pojęcia dewiacji i rozumienia procesu zmiany siebie.

Przestępczy styl życia

▶ **Przestępczy styl życia charakteryzuje się obecnością jednocześnie czterech podstawowych właściwości podmiotu:**

- brakiem odpowiedzialności (jest to cecha bardziej wyuczona niż wrodzona);
- pobłażaniem samemu sobie i skłonnością do natychmiastowego zaspokojenia swoich potrzeb (zaburzona socjalizacja sprawia, iż przestępca nie potrafi odraczać gratyfikacji i jest zorientowany głównie na przyjemności);
- niewłaściwym stosunkiem do innych ludzi (przejawiającym się w agresywności, działaniach gwałtownych, wrogości, nieżyczliwości, przekleństwach kierowanych do innych);
- chronicznym łamaniem norm społecznych zarówno prawnych, jak i moralnych (im wcześniej się one ujawniają, tym są silniejszym prognostykiem późniejszej przestępczości).

Przestępczy styl życia

▶ *Przestępczy styl życia (najważniejsze założenia):*

- Na rozwój przestępczości jako stylu życia wpływają warunki przynależne do trzech sfer: fizycznej (biologicznej), społecznej i psychologicznej (według G. Waltersa wczesne kontakty jednostki ze środowiskiem wpływają na jej sposób zachowania w przyszłości).
- Okoliczności mogą ograniczać lub skłaniać do pewnych wyborów, ale ich całkowicie nie determinują.
- Przestępstwo jest funkcją wyboru zadań w sferze fizycznej, społecznej i psychologicznej, niezgodnych z nakazami społecznymi, w których istotną rolę odgrywają cztery czynniki: ryzyko, ochrona (dotycząca osobnika oraz własnej aktywności), asocjalne funkcjonowanie oraz poprawa.

Przestępczy styl życia

▶ *Przestępczy styl życia (najważniejsze założenia):*

- Zachowanie człowieka o przestępczym stylu życia zmierza ostatecznie w kierunku jego osobistej katastrofy (scenariusz przegranego życia i destrukcji tworzy się już w okresie dzieciństwa i wczesnej młodości).
- Autodestrukcyjna natura przestępczego stylu życia jest odzwierciedleniem jego wyobrażeń o sobie gdyż zgadza się na przegraną oraz poświęca wiele czasu i kalkulacyjnej aktywności na wytłumaczenie sobie własnych niepowodzeń wpływem uwarunkowań zewnętrznych (brak poczucia osobistej odpowiedzialności).
- Istnieje specyficzny kryminalny styl myślenia przestępcy, który wynika zarówno z warunków występujących w obszarze fizycznym, społecznym i psychologicznym, jak i z wyboru własnej życiowej przestrzeni - przestępczego stylu życia (ten sposób myślenia ma na celu uzasadnienie i umocnienie podjętej aktywności w zakresie działań przestępczych oraz usprawiedliwienie postaw typu nieodpowiedzialność czy pobłażanie sobie; wynikiem tego stylu myślenia jest uzyskanie pewności o opłacalności i pozytywnym wymiarze podjętych działań).

Przestępczy styl życia

▶ *Przestępczy styl życia (najważniejsze założenia):*

- Musi pojawić się okazja (np. otwarty pokój, niezamknięty samochód), by pojawiło się przestępstwo. Procesy i mechanizmy poznawcze przestępców odznaczają się bardzo wysokim stopniem gotowości do wykorzystania wielu pojawiających się sposobności do popełnienia przestępstwa.
- Na mechanizm motywacyjny (w szczególności na jego uaktywnianie się) składają się złączone stymulatory osobowościowe: złość-bunt, siła-kontrola, podniecenie-przyjemność oraz chciwość- lenistwo.
- Przestępstwo jest związkiem współdziałających ze sobą myśli, motywów i zachowań aspołecznych motywów i zachowań aspołecznych. Powiązania pomiędzy tymi trzema elementami poznawać można w badaniach klinicznych.

Przestępczy styl życia

- ▶ Resocjalizacja jest zatem możliwa wówczas, gdy jednostka porzuci przestępczy styl życia.

Art. 67§1 k.k.w.

- ▶ Celem wykonania kary pozbawienia wolności zgodnie z art. 67§1 k.k.w. jest *wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanym postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa.*

